

Carola Nordbäck

Tio år med Missionsprovinsen – del 2 av 2

Det är i år tio sedan Missionsprovinsen grundades i Sverige. I två artiklar i Svensk Kyrkotidning kommer Carola Nordbäck analysera och granska dess grundande och organisatoriska framväxt. I en tredje artikel kommer missionsprovinsens teologiska ställningstaganden och utgångspunkter att granskas.

Församlingsfakulteten i Göteborg

Församlingsfakultetens högre teologiska utbildning syftar enligt PIBUS stadgar till att ge en alternativ teologisk undervisning. Med termen alternativ avses här ett alternativ till den teologiska utbildning som ges vid universiteten. Detta alternativ skall ta sin utgångspunkt i föreställningen att "Bibeln är Guds tillförlitliga uppenbarelse". Undervisningen skall också analysera nutiden och den moderna teologin.¹ I Församlingsfakultetens interna tidning *Hälsning från Församlingsfakulteten* finns följande beskrivning från 2007 att läsa:

Församlingsfakulteten drivs av en stiftelse, Peter Isaac Béens utbildningsstiftelse. Detta innebär att vår verksamhet omfattas av de lagar och regleringar som gäller stiftelser i allmänhet i Sverige. Fakultetens ekonomi är därmed kontinuerligt föremål för en detaljerad revision och ställd under länsstyrelsens inspektion. Detta ger naturligtvis en stor trygghet för alla våra understödjare och utgör en garanti för att de ekonomiska medlen inte missbrukas. Dessutom tillsätts PIBUS styrelse av Kyrkliga förbundets styrelse. Detta medför att det även görs en kontinuerlig teologisk "revision" av den verksamhet som PIBUS och Församlingsfakulteten bedriver.²

Det teologiska innehållet i fakultetens undervisning och forskning granskas och bedöms av PIBUS. Eftersom PIBUS styrelse tillsätts av Kyrkliga förbundet för evangelisk luthersk tro har detta förbund kontroll över det teologiska innehållet vid fakulteten.

Forskningschefen Rune Imberg menar att detta är ett bra system. Han skriver att "för oss som arbetar på Fakulteten skapar både den ekonomiska och den teologiska revisionen ett slags grundtrygghet om att FFG befinner sig på rätt kurs".³

I en skrift som Församlingsfakulteten gav ut i samband med sitt tioårsjubileum manifesteras fakultetens ambitioner genom att skribenterna exempelvis ifrågasätter postmodern teologi i allmänhet och feministteologi i synnerhet. Fredrik Sidenvall introducerar i samma bok ett nytt vetenskapligt teologiskt perspektiv vid sidan av "marxismen och feminismen och queerismen". Det nya perspektivet ska utgå från den lutherska känslan av frälsningsvisshet. Det vore en dynamisk och spännande utgångspunkt i strävan att avslöja den falska tryggheten i det moderna projektet, menar Sidenvall.⁴ Feministteologi tycks för övrigt vara ett vetenskapligt perspektiv som särskilt provocerar Församlingsfakultetens lärare. Rune Imberg, forskningschef vid Församlingsfakulteten, skriver exempelvis i en artikel som riktar sig till fakultetens studenter att "feministteologin är inget mindre än ett uppror mot Gud, under en ganska ytlig fernissa av kristendom".⁵ Denna typ av uttalanden aktualiserar samtidigt en fråga som handlar om vetenskapligt och kritiskt tänkande. Hur påverkas studenternas möjligheter att pröva en självkritisk teologisk hållning om de perspektiv som ifrågasätter fakultetens sanninganspråk beskrivs som "uppror mot Gud"?

Akademisk kvalitet

Med utgångspunkt i PIBUS stadgar och den ovan beskrivna ambitionen att bedriva vetenskaplig forskning utifrån känslan av frälsningsvisshet är det befogat att ställa frågan: hur uppfattar det övriga vetenskapssamhället Församlingsfakulteten och dess verksamhet? Svaret på frågan varierar beroende på vilka utbildningsinstitutioner som avses. Fakulteten är inte inordnad i det svenska högskoleväsendet. År 2003 ansökte man om rätt att utfärda högskoleexamen och 2009 ansökte fakulteten om att bli ställd under statlig tillsyn samt få rätt till studiestöd för de studenter som studerade vid fakulteten. Fakultetens ansökan avslogs vid båda dessa tillfällen.

I de granskningar av Församlingsfakultetens verksamhet som gjorts av Högskoleverket framgår att bedömnarna särskilt ifrågasatt dess konfessionella utgångspunkter. I en sammanfattning av den granskning som utfördes av Högskoleverket 2009–2010 går följande att läsa:

De sakkunnigas bedömning är att Församlingsfakulteten i Göteborg saknar förutsättningar för att ge en utbildning inom högskolesystemet. De pekar i sitt yttrande /.../ på flera brister varav konfessionella sanninganspråk och brist på kritisk reflektion över institutionens religiösa grund är de tyngst vägande argumenten. Brist på samarbete med andra teologiska utbildningar i Sverige och en total avsaknad av jämlikhetsarbete är andra viktiga aspekter. Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas bedömning.⁶

De sakkunniga bedömnarna hävdade således att den akademiska kvaliteten brast på vissa punkter. De skrev också i sitt yttrande att "för att institutionen skall vara högskolemässig krävs också att studenterna får del av andra perspektiv än det som är institutionens eget och att de sanningsanspråk som ligger i grundideologin blir kritiskt granskade".⁷ Någon sådan granskning av de egna sanningsanspråken fann de inte vid Församlingsfakulteten. Denna iakttagelse kan tolkas mot bakgrund av det ovan beskrivna innehållet i PIBUS stadgar. Stadgarna uppmanar såvitt jag kan förstå till ett icke-kritiskt betraktelsesätt i förhållande till grundvalarna för den egna tron. Detta alstrar lätt ett försvarsinriktat förhållningssätt där den kritiska blicken snarare riktas mot sådana vetenskapliga projekt som undergräver den tro man valt att bejaka.

Bedömnarna påpekade även att Församlingsfakultetens lärarkår präglades av "en hundra procentig brist på jämlikhet".⁸ Det står således klart att den manliga dominans som Missionsprovinsens läronämnd och prästkolegium kännetecknas av också avspeglas i Församlingsfakultetens lärarkår.

Samtidigt som fakulteten fick avslag på sin ansökan till Högskoleverket 2003 påbörjades ytterligare en process i syfte att utveckla utbildningen. Fakulteten ansökte om att bli ackrediterade av European Evangelical Accrediting Association (EEAA), som är ett nätverk av fristående teologiska skolor i Europa. Denna process ledde 2009 till att både Församlingsfakultetens ettåriga och treåriga utbildning ackrediterades.⁹ Avsikten var att därefter försöka erhålla rätt till studiemedel för studenterna.¹⁰ En sådan ansökan skickade in och avlogs av Högskoleverket på de grunder som angavs ovan.

Parallellt med den pågående ackrediteringsprocessen har fakulteten byggt upp ett samarbete med Concordia Theological Seminary i Fort Wayne, USA. Denna utbildningsorganisation är knuten till Missourisynoden som är en starkt konservativ luthersk kyrka.¹¹ Församlingsfakulteten har också under 2013 informerat

om att fakulteten erbjuder en amerikansk masterutbildning i teologi i samarbete med Concordia Theological Seminary.¹² Om allt faller väl ut, skriver Församlingsfakulteten, "räknar vi med att det fr.o.m. 2014 ska bli möjligt för behöriga teologer (med en teologisk grundexamen) att studera på amerikansk STM-nivå – i Göteborg".¹³ Detta innebär samtidigt att Missourisynoden – som är en kyrka med fundamentalistiska tendenser – får en formell plattform i Sverige och kan utbilda teologer i Norden i enlighet med den egna trosriktningen.

Lutherstiftelsen

Lutherstiftelsen bildades 1955 av företrädare för bibel- och bekännelsetrogna grupper.¹⁴ Stiftelsens ändamål är att "befrämja kristendomsundervisning och teologisk utbildning på grundval av Bibeln och Svenska kyrkans bekännelseskriterier samt att i övrigt verka för en sund kyrklig utveckling i evangelisk-luthersk anda".¹⁵ Skälet till bildandet av stiftelsen var en oro för prästrekryteringen och prästutbildningen. Nuvarande ordförande för Lutherstiftelsen Ragnar Block var en av initiativtagarna bakom bildandet av Missionsprovinsen. Block har också fortsatt att vara verksam inom Missionsprovinsens ledning. Idag bedriver stiftelsen utbildning och diakonalt arbete samt ger ut Göteborgs Stifts-tidning. Exempelvis är Missionsprovinsens biskop Roland Gustafsson kursledare för den pastorala kurs som erbjuds av Lutherstiftelsen. Stiftelsen har även en gudstjänstgemenskap där Missionsprovinsens präster regelbundet predikar.¹⁶

På Lutherstiftelsens hemsida betonas behovet av Missionsprovinsen. Där står att "i det absurda läget att prästkandidater blev stoppade för att de ville troget följa HERRENS bud i ämbetsfrågan, också i handling, och för att Guds ord skall få ljuda rent och klart i vårt land, också för kommande generationer, blev Lutherstiftelsen en av initiativtagarna till Missionsprovinsen med dess biskops- och prästvigningar. Sedan vår pastorala kurs presenterats i olika sammanhang har

det visat sig, att det hittills är endast Missionsprovinsens prästkandidater som visar intresse att gå kursen".¹⁷

Missionsprovinsens präster utbildas vid Församlingsfakulteten och Lutherstiftelsen. Missionsprovinsens ledande företrädare undervisar samtidigt vid dessa utbildningsinstitutioner. Men arbetsmarknaden är inte särskilt lovande för de män som går utbildningen. I Lutherstiftelsens information står att "det har blivit alltmer problematiskt att ta emot prästvigning i Svenska kyrkans stift med de villkor som nu ställs. Man kan gå kursen och sedan avvakta med prästvigning. Några har fått prästvigning utomlands i systerkyrkor. Missionsprovinsens prästvigningar tillför vårt folk präster, som på grund av sin trohet mot HERRENS bud i NT annars hade vägrats prästvigning".¹⁸

Nordiska kontakter

I Missionsprovinsens grundläggningsdokument betonas att det är "önskvärt att Missionsprovinsen kommer med i internationella samtal och att dess biskopar ingår i ett globalt kollegium av bekännelsetrogna evangelisk-lutherska biskopar".¹⁹ Denna ambition att knyta kontakter med andra liknande rörelser är ett sätt att finna trosfränder och därigenom stärka en kollektiv identitet som kan användas som motvikt till den minoritetsstatus som Missionsprovinsen har i Sverige.²⁰

Missionsprovinsen innehåller ett samarbete mellan svenska och finska bekännelserörelser. Rörelsen bar också under en period namnet Missionsprovinsen i Sverige och Finland. Den finska Lutherstiftelsen var huvudman för Missionsprovinsens finländska del och rörelsens biskop i Finland hette mellan 2010 och 2013 Matti Väisänen. Ett av Väisänens uppdrag var att leda arbetet med att bygga ett eget stift i Finland. Detta har nu skett och det nya stiftet grundades i mars 2013. Därefter ordnades en biskopsvigning, där prosten Risto Soramies blev den första biskopen för det nybildade Evangelisk-lutherska missionsstiftet i Finland. Vigningen förrättades av Missionsprovinsens

biskop Matti Väisänen. Han assisterades av biskop Thor Henrik With från Norges evangelisk-lutherska stift Det evangelisk-lutherske stift i Norge och biskop Roland Gustafsson från Missionsprovinsen i Sverige.²¹

Som framgår ovan deltog även en biskop från Norge vid Soramies vigning. Denne Thor Henrik With blev själv vigd till biskop år 2012 av Missionsprovinsens biskop Roland Gustafsson. With leder en rörelse som består av fyra församlingar som har kallat sig Valgmenigheterna i Nord. De är inte en del av Missionsprovinsen, men beskrivs på Missionsprovinsens hemsida som ”dess allra närmaste vänner”. Dessa församlingar konstituerades år 2013 som *Det evangelisk-lutherske stift i Norge*.²²

Dessa tre bekännelsestroga stift har inlett gemensamma biskopsmöten och arbetar för att skapa en formaliserad vigningsgemenskap. Det framgår även att Missionsprovinsen gärna ser att stiftet i Finland, Norge och Sverige i framtiden bildar någon slags gemensam plattform.²³

Den exkluderingsprocess som inleddes i Svenska kyrkan efter Arne Olssons vigning har nu sin motsvarighet i Norge och Finland. Efter att Matti Väisänen vigdes 2010 blev han förklarad obehörig. Risto Soramies och Thor Henrik With har också fråntagits sina prästrättigheter efter att de låtit sig vigas till biskopar.²⁴ Den norska kyrkan och den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland delar således den bedömning som gjordes av Svenska kyrkan i samband med att Arne Olsson vigdes och som innebär att den präst som låter sig vigas till biskop utanför kyrkans ordning bryter mot sina prästlöften.

Missionsprovinsen fungerar således som en aktör på den nordiska och internationella arenan i mötet med andra lutherska konfessionella grupper och rörelser. På det nordiska planet har Missionsprovinsen ett kontaktnät bestående av andra bibeltrogna rörelser. I Finland, Norge, Danmark och Sverige finns ett antal grupperingar med liknande bibelsyn som har bildat nätverk och som träffas regelbundet.²⁵

Global rörelse

Dessutom finns en global organisation för bekännelsestroga kyrkor, International Lutheran Council (ILC), som utgör ett konfessionellt alternativ till Lutherska Världsförbundet. Missionsprovinsen har inbjudits till ILC:s två senaste konferenser och deltagit både 2009 och 2012. Biskop Roland Gustafsson gav vid konferensen 2012 en rapport om situationen i Sverige. Han sade bland annat att ”we identify ourselves as a free non-territorial diocese within the tradition of the Church of Sweden, although the Church of Sweden do not accept such a definition. This church body is built on the foundation of Scripture with the Book of Concord as the right interpretation of the Bible”.²⁶

Som framgick i avsnittet om utbildningsverksamhet ovan odlar även Missionsprovinsen kontakter med likasinnade kyrkor i USA, t.ex. Missouri-synoden. Missionsprovinsens företrädare deltog i en studieresa till USA 2011 då man också ägnade en del tid åt att besöka Missouri-synodens utbildningsinstitutioner i St Louis och i Fort Wayne. Den sistnämnda orten benämns av Missionsprovinsen för ”vår tids Wittenberg”. Missionsprovinsens företrädare beskriver en tyngdpunktsförskjutning där den bekännelsestroga lutherdomens centrum har förflyttats till USA. Det är också tydligt att Missionsprovinsens företrädare imponerats av Missouri-synodens storlek. Per-Anders Grunnan, präst inom Missionsprovinsen, skriver att om man ”jämför antalet gudstjänstdeltagare i hela Svenska kyrkan en vanlig söndag med LCMS, så ger statistik vid handen att Missouri-synoden är tio gånger så stor som Svenska kyrkan”. Han slår också av att det i USA finns ”en kyrka med samma teologiska inriktning som Missionsprovinsen, men utan politisk eller liberalteologisk anpassning till tidsandan”.²⁷ Jag tolkar den känsla som Grunnan ger uttryck som ett resultat av en horisont- och perspektivförskjutning. Den innebär att Svenska kyrkans betydelse krymper, samtidigt som Missionsprovinsen inser att rörelsens egen teologiska in-

riktning är fullt gångbar – ja till och med framgångsrik – i vissa miljöer i USA.

En annan viktig samarbetspartner för Missionsprovinsen är den evangelisk-lutherska kyrkan i Kenya (ELCK). Det framgick av artikelns inledning att denna kyrka har spelat en central roll för Missionsprovinsens framväxt. Bakgrunden till detta är att Evangelisk Luthersk Mission – Bibel-trogna Vänner (ELM-BV) startade ett missionsarbete i Kenya för snart 60 år sedan som starkt bidragit till den evangelisk-lutherska kyrkans framväxt och utveckling. Detta har lett till att ELM-BV har ett välutvecklat samarbete med den lutherska kyrkan. När Missionsprovinsen sökte efter lutherska kyrkor som kunde tänkas stödja organisationen genom vigningshandlingar gick därför frågan till ELCK och dess biskop Walter Obare.²⁸

Missionsprovinsen ser också att potentiella samarbetspartners framträder i samband med den diskussion om samkönade äktenskap som förekommer bland lutherska kyrkor över världen. Denna fråga utgör en vattendelare menar Missionsprovinsen. Biskop Roland Gustafsson skriver apropå detta att Missionsprovinsen har en ”uppgift att ta kontakt med dessa evangelisk-lutherska kyrkor i Syd. Att informera dem om att det finns ’en rest’/’minoritet’ som står kvar på Bibelns och den evangelisk-lutherska beaktelsens grund. Europa fick genom Guds nåd bistå i missionsuppdraget i Afrika – nu behöver vi dessa syskon i tron för vår överlevnads skull ...”.²⁹

Gustafsson beskriver därmed Missionsprovinsen som den sista spillrann rättrogna lutheraner i Sverige som för sin överlevnad är beroende av att knyta kontakter med likasinnade kyrkor i Afrika. Ett exempel på att detta också sker i praktiken är att Missionsprovinsen skrev ett brev till Mekane Jesus-kyrkan i Etiopien 2011 där man tackade för att denna kyrka hade kritiserat Svenska kyrkans beslut att tillåta samkönade äktenskap.³⁰ I brevet till Mekane Jesus-kyrkan beskrev Missionsprovinsens biskop Roland Gus-

tafsson hur hans egen rörelse såg på denna fråga:

Of course, a Church has to know and understand the culture in which it lives in order to communicate the Christian message in a relevant way. The Biblical message, however, is above the changing cultures. The teachings on gender, sex and marriage are founded on the basic structure in God's creation. When the modern societies of the Western world declare that there should be no difference between the sexes, they deny these facts, and are in rebellion against the Creator.³¹

Som avspeglas i citatet ovan hävdar Missionsprovinsen att de uttalanden som finns i Bibeln angående sex, äktenskaplig samlevnad och könsroller ska uppfattas som uttryck för Guds vilja och skapelseordning. Den som försöker hävda att det inte ska finnas några skillnader mellan män och kvinnor gör därmed uppror mot Gud. Kring denna familje- och äktenskapssyn försöker Missionsprovinsen knyta an till en kollektiv identitet som binder samman lutherska grupper som hyser liknande synsätt. Detta brev ledde också till möten mellan företrädare för Missionsprovinsen och Mekane Jesus-kyrkan i Etiopien. Nu pågår arbete för att ytterligare fördjupa samarbetet.³²

Homosexualitet och äktenskap

Vilka frågor lyfter Missionsprovinsen fram som de mest avgörande och viktiga spörsmål som rörelsen vill kämpa för? Provningssekreteraren Bengt Birgersson beskriver i en verksamhetsrapport från 2012 om "de viktigaste punkterna, där vår kyrkokamp går i dagen".³³ Dessa viktiga frågor är *homosexualitet, aborter och "bristen på pålitliga präster, som förkunnar det äkta evangeliet"*.³⁴ För att få en förståelse av Missionsprovinsens specifika kyrkopolitiska agenda är det nödvändigt att också känna till deras ställningstaganden i dessa frågor. Jag ska därför fördjupa min analys av Missionsprovinsen med att beskriva rörelsens syn på de tre viktigaste punkterna för den utstakade kyrkokampen.

Missionsprovinsen har en starkt kritisk inställning till "utlevd homosexualitet". Denna distinktion är central för rörelsens syn på homosexuella relationer. På Missionsprovinsens hemsida står exempelvis att: "homosexuella hör med till kyrkans gemenskap, men utlevd homosexualitet strider mot Guds avsikt med sin skapelse".³⁵ Missionsprovinsen har även agerat med anledning av de steg som Svenska kyrkan tagit i riktning mot att utvidga äktenskapsbegreppet så att det även kan inkludera homosexuella parrelationer. I samband med att Svenska kyrkan år 2005 beslutade att välsigna partnerskap skrev biskop Arne Olsson bland annat att "Kyrkan skall visa omsorg om människor med homosexuell läggning. De har en svår livssituation. Men att uppmuntra till homosexuellt samliv är inte att hjälpa dem. Att leva i strid med Guds avsikter med livet kan inte leda till välsignelse".³⁶

När Svenska kyrkan tog beslutet att tillåta kyrklig vigsel för par av samma kön lät reaktionen från Missionsprovinsen inte vänta på sig. I ett biskopsbrev som skickades till ledamöterna i Sveriges riksdag, kyrkomötet och Svenska kyrkans biskopar, präster och samtliga kyrkoråd i Svenska kyrkans församlingar, skrev Missionsprovinsens biskopar följande:

En del av mänskligheten, oklart hur stor, grips i stället av känslor till någon av sitt eget kön. Detta kan dock inte leda till kärlek i samma utsträckning som mellan man och kvinna. En homosexuell relation är ofrånkomligen ofruktsam. Den kan inte leda till att nytt liv formas. Hur homosexuellas känslor än värderas, kan konstateras att de leder till en livets återvändsgränd.³⁷

Homosexuella hör med till kyrkans gemenskap. Att vara "annorlunda" är dock inte utan problem. De skall därför ges det stöd de i sin situation kan behöva. Men detta betyder inte att utlevd homosexualitet kan accepteras. Det är att använda kroppen på ett sätt som den inte är formad för. Det är enligt Ordets otvetydiga vittnesbörd något som strider mot Guds vilja och avsikt med sin skapelse.³⁸

Det framgår av de båda citaten att Missionsprovinsen hävdar att homosexuellas kärlek är känslor av ett annat slag än heterosexuell kärlek. Biskoparna menar att den förstnämnda är ofruktsam och därmed utgör den en livets återvändsgränd medan den heterosexuella kärleken utgör den ordning som Gud nedlagt i naturen och världen. Att leva ut sin homosexualitet är således att använda sin kropp på fel sätt och handla i strid med Guds vilja.

De homosexuella ska dock inte utestängas menar biskoparna utan de ska erhålla stöd för att klara av att hantera sin särart. Men de måste – för att leva enligt Guds vilja – hålla tillbaka sina känslor och inte omsätta dem i handlingar. Denna hållning karaktäriseras av å ena sidan ett avståndsstagande baserat på rörelsens uppfattning om vad som är Guds vilja och som de benämner "Ordets otvetydiga vittnesbörd", å andra sidan en form av medkänsla som är baserad på att den homosexuella människan ska få hjälp att motarbeta sin sexuella läggning.

Abortfrågan

Missionsprovinsen tar också i frågan om abort ett tydligt och kritiskt ställningstagande. Missionsprovinsens biträdande biskop Göran Beijer ställer i en text följande retoriska fråga: "kan man låta en enskild människa, kvinnan, efter eget behag bestämma över en annan människas liv?" Problemställningen är formulerad så att det bara finns ett svar. Beijers svar blir följaktligen:

Vi kristna menar att ett människoliv börjar vid befruktningen. Argumentet att ett foster inte är livsdugligt före 22:a veckan (eller vad det nu är när läkarvetenskapen går framåt) är svagt. Ett barn skulle ju inte kunna klara sig själv förrän möjligen i 4-5 årsåldern, men ingen skulle komma på tanken att fränkänna det människovärde. Motsvarande gäller vid livets slut: även dementa eller förslagna personer som kräver mödosam vård räknas fullt ut som medmänniskor. Vi skall vara medvetna om att det handlar om en fråga som är person-

ligt svår för många kvinnor. De har i det nuvarande kulturklimatet lockats in i ansvarslös sexualitet, och rekommenderas lättvindigt abort, när så blir aktuellt. Vi måste vara ömsinta i våra kommentarer. Men grundhållningen skall vi inte upphöra att hävda: abort är inte ett kirurgiskt ingrepp som andra. Det är medmänniskor vi hanterar. Och vi vet att Herren en gång kommer att säga: Vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort mot mig!³⁹

Beijers argumentation innebär att abort innebär att döda en medmänniska. Samtidigt beskrivs kvinnor både som offer och förövare, eftersom de både "lockats in i ansvarslös sexualitet" och sedan väljer att göra abort. Männens roll nämns överhuvudtaget inte.

I abortfrågan ses även samma slags medkänsla eller "ömsinhet" som i frågan om utlevd homosexualitet. Det handlar om en en hierarkisk, kravfylld och dömande attityd som innebär att den som blir föremål för denna "ömsinhet" agerar felaktigt – syndigt – och behöver hjälp att korrigera sitt beteende så att det bättre överensstämmer med Guds vilja. Även i denna fråga gör Missionsprovinsen anspråk på att vara i besittning av en universell sanning. Det handlar samtidigt om en positionering eftersom man säger sig tala för alla kristna och att man har tillgång till Guds ord fullständigt klart och otvetydigt. Denna attityd av "ömsinhet" framgår särskilt tydligt i den avslutande meningen där Beijer gör en känslomässig kniptångsmanöver och bokstavligt talat lägger ett berg av skuld på de kvinnor som väljer att genomföra en abort. De ska veta att de kommer att ställas till svars en dag och då är det Herren själv som dömer dem.

I Missionsprovinsens sätt att betrakta dessa frågor finns en tudelning mellan sådana som lever ett rätt kristet liv och den övriga världen. Göran Beijer skriver exempelvis att "nu skulle man cyniskt kunna säga att vi inte har anledning att lägga oss i vad andra gör. Det behöver väl inte bekymra oss om 'hedningarna' vill göra sig av med sina barn. Så tänker

vi ju i andra sammanhang. Vi lägger oss inte i om homosexuella vill leva i partnerskap". Denna tudelning mellan de som är rätta kristna och den övriga världen formuleras också tydligt i nästföljande mening av Beijer: "Det är emot vår syn på ett redligt kristet liv, och vi protesterar när man vill kalla också det för 'äktenskap'. Men vi begär inte kristen livsstil av dem som inte är kristna".⁴⁰

Kvinnliga präster

Vad säger då Missionsprovinsen om den tredje viktiga punkten – den som handlade om bristen på pålitliga präster? Denna fråga handlar om mer än enbart kvinnliga präster. Den handlar om Missionsprovinsens syn på hela Svenska kyrkans prästerskap. Jag väljer ändå fokusera på rörelsens syn på kvinnliga präster. Det är denna fråga som de särskilt har lyft fram i sina publikationer och i sina officiella dokument.

Frågan om kvinnliga präster är central för Missionsprovinsen. Rörelsens upprinnelse beskrivs exempelvis i grundläggningsdokumentet som en del av den specifika historiska utveckling som ledde fram till den ämbetsordning Svenska kyrkan har idag. Den utveckling som ledde fram till Missionsprovinsens grundande inleddes år 1958 och beskrivs på följande sätt i rörelsens grunddokument:

Det året upphävdes den heliga Skrift som högsta norm för Svenska kyrkan, genom att kyrkomötet tog ett beslut som inte bara gick vid sidan om Bibeln utan i rakt motsatt riktning genom att öppna prästämbetet för kvinnor. Då grundades Kyrklig Samling i syfte att samla personer från olika håll i kampen för Bibel och bekännelse. Den strid som sedan följde kring prästämbetet ska ses som en strid om Guds ords plats i kyrkan, och ytterst om Guds plats i kyrkan.⁴¹

Missionsprovinsens hävdar att de som kämpade för kvinnliga präster samtidigt kämpade för att undanröja Gud ur kyrkan. Men de som kämpade mot kvinnliga präster under 1950-talet stod på Guds sida. Det är denna kamp som Missionsprovinsen menar sig vara en del av. De vill, en-

ligt sitt sätt att se på saken, återinföra Gud och Guds ord i kyrkan.

De femtio år som har gått sedan kvinnor fick tillträde till prästämbetet beskrivs av Missionsprovinsen som en ytterst olycklig tid. I samband med att Svenska kyrkan firade de kvinnliga prästernas femtioårsjubileum publicerade Missionsprovinsen sin egen beskrivning av de femtio år som gått:

Det var i september 1958 som kyrkomötet – närmast tvingat av regeringen – fattade beslutet att öppna prästämbetet för kvinnor. Under ingen annan tid i Svenska kyrkans 1000-åriga historia har kyrkan i vårt land gått så tillbaka som under dessa femtio år! I majoriteten av församlingar har antalet gudstjänstbesökare gått ner så dramatiskt att ingen för femtio år sedan kunnat ana en sådan utveckling.⁴²

Missionsprovinsens företrädare beskriver här de senaste femtio åren som en drastisk nedgångsperiod för Svenska kyrkan. Nedgången ses som ett resultat av den olydnad mot Gud som man menar framträdde i kyrkans agerande i samband med kyrkomötet 1958.

Bekännelserörelsen som offer

Denna negativa bild av utvecklingen inom Svenska kyrkan har också lanserats internationellt. Fredrik Sidenvall – lärare på Församlingsfakulteten och rektor för LM Engströms gymnasium i Göteborg – har i en engelskspråkig antologi med titeln "Women pastors? The ordination of women in Biblical Lutheran Perspective" (2012) bidragit med en beskrivning av de svenska förhållandena. I en artikel presenterar Sidenvall denna historieskrivning för en större publik – den världsvida konfessionella lutherska rörelsen.⁴³ Där kan den internationella publiken få läsa om den förföljelse och den psykologiska tortyr som Sidenvall menar att kvinnoprästmotståndare utsätts för vid de svenska pastoralinstituten. Sidenvall påstår också att "there actually is a form of gray martyrdom going on, where people's family life, their economic life, their mental and physical health have suffered badly".⁴⁴ Men i artikeln pekar Sidenvall också

mot en hoppfull utveckling – bildandet av Missionsprovinsen.

Sidenvall har således bidragit till att framställa de svenska kvinnoprästmotståndarna som martyrer och därmed gett Svenska kyrkan rollen som en förföljande kyrka. Hans beskrivningar och uttalanden kan tolkas mot bakgrund av att han arbetar vid Församlingsfakulteten, han är präst inom Svenska kyrkan och dessutom är en av Missionsprovinsens grundare.⁴⁵

Sidenvalls kritiska syn på de rådande förhållandena inom Svenska kyrkan blev åter igen tydliga när Antje Jackelen valdes till ärkebiskop i Svenska kyrkan den 15 oktober 2013. Sidenvall kommenterade detta i en ledare i tidningen ”Kyrka och Folk”:

Ärkebiskopsstolen i Uppsala har varit unik i kyrkohistorien genom att den medeltida linjen av ärkebiskopar vigda av biskopar löpte vidare genom den lutherska reformationen. Därmed framträdde en kyrkofurste som både hade ett ämbete vars legitimitet accepterades utanför den egna kyrkoprovinserna och en kraftfull biblisk beaktelse med evangelium i centrum. En solid grund hade lagts så att ärkebiskop efter ärkebiskop kunde hävda kyrkans integritet utåt – också mot den högsta världsliga makten – och inåt i ett andligt ledarskap präglad av sanningens och övertygelsens kraft. Den nyvalda ärkebiskopen kommer säkert räckas en äldre eller nyare kräkla men den andliga herdestav som genom århundraden sträckts ut från Uppsala i mission och undervisning, till försvar för läran och hävdandet av Guds rike, den staven är nu definitivt bruten.⁴⁶

Sidenvall tycks mena att den kyrka som får en kvinnlig ärkebiskop tappar sin kontakt med de andliga rötterna. Han tecknar en bild av tidigare ärkebiskopar som med stor kraftfullhet och legitimitet genom århundradena hävdade kyrkans integritet och den rätta läran. Nu är det över. Den process som ledde till kvinnliga präster – och nu även en kvinnlig ärkebiskop – har samtidigt medfört att Svenska kyrkans lära upplösts.

I samma text som Sidenvall ifråga-

sätter sin ärkebiskops legitimitet på grund av hennes kön och förkastar den ”sekulära upplysningsreligion” som han menar att Svenska kyrkans lära har förvandlats till gör han också anspråk på att själv tillhöra en förföljd minoritet. Sidenvall skriver nämligen att ”varje avvikande röst, var och en som talar, handlar och tar ställning utifrån en värdegrund som inte har granskats av Socialstyrelsen, framställs som paria och därmed kan utsättas för processer offentligt eller i det tysta, där de mals ner moraliskt, socialt och psykologiskt”.⁴⁷

Detta är ytterligare ett exempel på det retoriska mönster som företrädare för Missionsprovinsen ofta använder sig av. De människor inom beaktelserörelsen som inte kan acceptera kvinnliga präster beskrivs som martyrer och offer.⁴⁸ Detta ofertänkande förflyttar samtidigt fokus från den egna bristen på tolerans genom att framställa motståndarna som förtryckare eller som duperade.

Tioårsjubileum

Denna artikel inleddes med att Missionsprovinsen i år firar sitt tioårsjubileum. Som avslutning vill jag anknyta till detta jubileumsfirande och de tal som hölls i samband med firandet. Det får bilda slutpunkt för den analys av Missionsprovinsens som jag genomfört inom ramen för denna text.

Den 7 september 2013 firade Missionsprovinsen att det gått tio år sedan rörelsen grundades. Representanter från prästkollegiet och från rörelsens olika församlingar högtidlighöll sitt jubileum på en symbolladdad plats. De möttes i S:t Johannes församling i Kristianstad. Där finns Den Himmelska Glädjens kapell, en samlingslokal och ett studenthem som förvaltas av stiftelsen Gratia Dei. Stiftelsen grundades 1950 av kyrkoherden Gunnar Rosendal (1897–1988) i Osby.⁴⁹ Han tog initiativet till byggnationen av kapellet och de övriga byggnader som Gratia Dei nu äger och förvaltar. Skälet till att Missionsprovinsen kan hålla sitt jubileum på denna plats är att en av Missionsprovinsens församlingar, Johanneskoinonian, är belägen i Gratia Dei. Det är således Missions-

provinsen som arrangerar gudstjänsterna i den Himmelska Glädjens kapell.⁵⁰

Gratia Dei är starkt förknippad med dess skapare Gunnar Rosendal. Han utgjorde en förgrundsfigur inom den högkyrkliga rörelsen i Svenska kyrkan under flera decennier och var en starkt kritisk röst mot kvinnliga präster.⁵¹ Rosendal innehar – tillsammans med Bo Giertz och Bertil Gärtner – sina givna platser i det persongalleri av viktiga föregångare som Missionsprovinsen ibland relaterar till. Rosendal, Giertz och Gärtner har på olika sätt artikulerat motståndet mot ämbetsreformen 1958 genom att bilda opinion och samtidigt bidragit teologiskt och pastoralt till denna kamp. Rosendal var dessutom med och skapade aKF – arbetsgemenskapen Kyrklig Förnyelse. Denna gemenskap bildades 1958 som en samlande organisation för högkyrkligheten inom Svenska kyrkan och som ett sätt att samla motståndet mot kyrkomötets beslut att öppna prästämbetet för kvinnor.⁵²

I ett tal som missionsbiskopen Roland Gustafsson höll under jubileumsfirandet sades att den uppgift som Missionsprovinsen ägnat allra mest kraft åt under den gångna tio åren är att ”ta vara på kallelser till tjänst i Kristi kyrka”. Med denna formulering åsyftas arbetet för att bistå de män med prästkallelse som inte accepterar Svenska kyrkans ämbetsordning. Gustafsson fortsatte sitt tal med följande beskrivning av Missionsprovinsens förhistoria:

Bakgrunden är det avfall i ämbetsfrågan som varit i fokus sedan slutet av 1950-talet. Vid kyrkomötet 1958 beslutade Svenska kyrkan att prästämbetet skulle göras tillgängligt för kvinnor. Den s k samvetsklausulen hade under de kommande decennierna en skyddande funktion för präster (och kyrkfolk) med klassisk syn på ämbetet, men kom på sikt att allt mer urholkas. I oktober 1993 utfärdade biskoparna prästvigningsstoppet – beslutet att inte viga andra än sådana som var villiga att samarbeta med alla präster, oavsett kön. Bekännelsestroheten stod inför ett dilemma

– var fanns vägen för Guds folk i kyrkokampen?⁵³

Av citatet framgår hur man inom Missionsprovinsens uppfattar sin rörelse. Medlemmarna sägs utgöra en del av ”Guds folk i kyrkokampen” – de som står för en ”klassisk syn på ämbetet”. Detta ”Guds folk” benämns också ”bekännelsestroheten”.

Gustafsson beskriver således Missionsprovinsens födelse som ett sätt för en skara människor – Guds folk – att försöka skapa en väg att förmedla evangeliet i en kyrka där det rätta förmedlandet inte längre var möjligt. En annan representant för Missionsprovinsen, prästen Per-Anders Grunnan, beskriver i en jubileumsartikel Missionsprovinsens första tid med orden: ”själv minns jag detta som en spännande tid – en tid där Herren bar den lilla skaran som fick klä skott för ’utbrytarstiftet’. Guds hjälp behövdes verkligen, för när något viktigt för Guds rike sker så mobiliserar alltid mörkrets krafter”.⁵⁴

Guds folks lidanden i den yttersta tiden

Det framgår av citaten ovan att Missionsprovinsen både tolkar sin egen roll och sina kritikers agerande inom ramen för en dualistisk världsbild där de själva kämpar på Guds sida och deras kritiker utgör redskap för ”mörkrets krafter”. Detta kommer också till uttryck när Roland Gustafsson beskriver hur han själv vigdes till biskop. Gustafsson påminner sig vad den föregående biskopen Arne Olsson sade vid vigningen: ”i fornkyrkan sade man, att den som vigs till biskop vigs till lidande för Kristi skull. Man kunde t o m säga att en biskop vigs till martyr. Att vara martyr är att vittna om Kristus. Att förkunna Guds väldiga gärningar i historien och med sitt folk i Kristi kyrka”.⁵⁵ Det framgår tydligt i Gustafssons tal att han kopplar Missionsprovinsens verksamhet med martyrskap. Det är, som han själv skriver, ”korsets väg” som Missionsprovinsens präster uppfattar att de vandrar.

Tre centrala aspekter av Missionsprovinsens självbild har synliggjorts i de exempel jag anfört ovan. Det

handlar om en stark teologisk förståelse och formulering av det egna uppdraget. Detta blev synligt redan i artikelns inledande citat där Missionsprovinsens funktion och tillkomst tar sin utgångspunkt i en beskrivning av den stora andliga nöd som rörelsen tycker sig se i Sverige. Det handlar också om en dualistisk tolkning av kampen och en demonisering av det motstånd man möter. Slutligen handlar det om en känsla av martyrskap. Denna självbild formuleras ibland tillsammans med en känsla av att leva i den yttersta tiden. Ett citat som avspeglar samtliga dessa aspekter av självbilden får sätta punkt för denna analys. Det är hämtat från Roland Gustafssons jubileumstal vid Gratia Dei.

Den yttersta tiden präglas av allt större kaos i samhälle och kyrka. Vi ser det påtagligt i vardagen, i nyhetsrapporteringen – vi ser det i kyrko- och församlingsliv. Falska läror och förnekelsens vindar drar fram ibland oss. Motelden består av att, som Jesus uttrycker det om församlingsängeln i Filadelfia status, ...[att du] har hållit fast vid mitt ord och inte förnekat mitt namn (Upp. 3:8). Det finns ett pris att betala, t o m förföljelse, något som kristna vid tidens slut inte bör vara främmande inför. Men den korsmärkta dräkten präglas samtidigt – Gud vare tack – av övervinnandets och segrans glädje.⁵⁶

Avslutande ord

Denna artikel synliggör kunskapsluckor och väcker många nya frågor. Vi vet helt enkelt väldigt lite om de lutherska rörelser som förekommer i vårt samhälle. Jag har i min text velat lyfta fram Missionsprovinsen som ett exempel på en konservativ luthersk rörelse och beskriva dess verksamhet. Syftet har dels varit att bidra till en allmän kunskapsförhöjning, dels att påvisa behovet av ny forskning kring dessa rörelser.

Missionsprovinsen är inte något isolerat fenomen. Rörelsen är en del av en pågående mobilisering inom vissa delar av den så kallade bekännelseörelsen. Det är i nuläget svårt att säga vart denna mobilisering kom-

mer att leda. Det är dock tydligt att Missionsprovinsens utveckling inte går lika snabbt som initiativtagarna hade hoppats på. Antalet koinonior stiger inte speciellt fort och intäkterna tycks sina emellanåt. Det går däremot bättre för den finska delen av Missionsprovinsen som nyligen bildat eget stift. Där växer antalet koinonior stadigt och antalet präster ökar. Till mönstret hör också att de mer inflytelserika grupperna tycks sprida kraft och självförtroende åt de mindre grupperna. En förklaring till detta kan vara att de bekräftar varandras självbilder och föreställningsvärldar. Dessutom visar de framgångsrikare grupperna att det är möjligt att växa.

Missionsprovinsens ambitioner och självförtroende tycks öka via de band som knyts med liknande rörelser i Norden, övriga Europa, Afrika, USA och Kanada. Tillsammans skapar dessa grupper en gränsöverskridande gemenskap mellan bekännelseörelserna. Deras arbete för att sprida vad de ser som sann kristendom sker bland annat genom en kamp mot en rad samtida företeelser och samhällsfenomen som av andra grupper ses som okontroversiella och naturliga inslag i ett modernt samhälle. Här uppstår en konflikt mellan olika sätt att se på exempelvis könsroller, familjebildning och sexualitet.

CAROLA NORDBÄCK

Docent i kyrkohistoria, Umeå universitet

Noter

- 1 Imberg & Johansson 2003, s. 206.
- 2 Hälsning från Församlingsfakulteten, 2007:3, s. 2.
- 3 Hälsning från Församlingsfakulteten, 2007:3, s. 2.
- 4 Sidenvall 2003, s. 55f. Detta perspektiv kallar Sidenvall för certitudinismen.
- 5 Rune Imberg, ”Teologiska trender i tiden. 2. Feministteologi” i Hälsning från Församlingsfakulteten, 2002:2. Artikeln finns i digital form att ladda ned på Församlingsfakultetens hemsida, se <www.ffg.se/index.php/institutionen/laerare/rune-imberg>, 2013-10-25.
- 6 Yttrande angående Församlingsfakultetens i Göteborg ansökan om rätt att utfärda högskoleexamen (2003-04-29), <www.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800084494/641-1641-02.pdf>; Yttrande

- över Församlingsfakultetens i Göteborg ansökan om statlig tillsyn och rätt till studiestöd (2010-06-14), <www.hsv.se/download/18.4dfb54fa12d0dded89580003817/>, 2013-10-25.
- 7 Yttrande över Församlingsfakultetens i Göteborg ansökan om statlig tillsyn och rätt till studiestöd (2010-06-14).
- 8 Yttrande över Församlingsfakultetens i Göteborg ansökan om statlig tillsyn och rätt till studiestöd (2010-06-14).
- 9 Ansökan påbörjades 2003. Se Hälsning från Församlingsfakulteten, 2008:6, s. 1f, <www.ffg.se/images/stories/pdf/halsning/halsning6_08.pdf>, 2013-10-25; För ackrediteringsbrevet, se Hälsning från Församlingsfakulteten, 2009:4, s. 5, <www.ffg.se/images/stories/pdf/halsning/halsning4_09.pdf>, 2013-10-25; European Evangelical Accrediting Associations hemsida, <eeaa.eu/directory/accredited-schools/>, 2013-10-25.
- 10 Patrik Toräng, "Nya rektorsförordnanden", i Hälsning från Församlingsfakulteten, 2008:4, s. 4, 2013-10-25.
- 11 Församlingsfakulteten startar masterutbildning i teologi, <www.ffg.se/images/stories/pdf/17%2013%20rune.pdf>, 2013-10-25. Om Missouri synoden eller Lutheran Church – Missouri Synod, se Mary Todd, Authority vested. A story of identity and change in the Lutheran Church-Missouri Synod (2000).
- 12 För information om denna utbildnings-satsning, se Församlingsfakultetens interna tidning Hälsning från Församlingsfakulteten, 2013:2, s. 2, 2013-10-25.
- 13 Hälsning från Församlingsfakulteten, 2013:2, s. 5. S.T.M. innebär Master of Sacred Theology.
- 14 Lutherstiftelsens hemsida, <goteborgs-stiftstidning.se/>, 2013-10-25; Imberg, 2003, s. 36-38.
- 15 Lutherstiftelsens hemsida, <goteborgs-stiftstidning.se/>, 2013-10-25.
- 16 Enligt verksamhetsberättelsen för 2010 var Block under detta år ledamot av Missionsprovinsens läronämnd. Se <www.missionsprovinsen.se/images/stories/verksamhet/Mr_verksamhetsberattelse_2010.pdf>, 2013-10-25. För en annan skildring av Blocks betydelse för Missionsprovinsens grundande, se Göran Beijer, När en gammal kyrka finner nya former – hur vi tänkte. Anförande av biskop Göran Beijer vid Provinskonventet i Uddevalla 2011–10–08. <www.missionsprovinsen.se/images/stories/verksamhet/Nr_en_gammal_kyrka_finner_nya_former_hur_vi_tnkte.pdf>, 2013-10-25.
- 17 Lutherstiftelsens hemsida, <goteborgs-stiftstidning.se/>, 2013-10-25.
- 18 Lutherstiftelsens hemsida, <goteborgs-stiftstidning.se/>, 2013-10-25.
- 19 Grundläggingsdokumentet, 6.5. Internationellt sammanhang.
- 20 Grundläggingsdokument, 6.5. Internationellt sammanhang.
- 21 Biskopsmöte, <www.missionsprovinsen.se/artiklar/296-biskopsmoete>, 2013-10-25; Missionsstiftets nya biskop Risto Soramies: "För Jesu skull håller vi fast vid bekännelsen", <www.lhpk.fi/sv/nyheter/missionsstiftets-nya-biskop-risto-soramies-for-jesu-skull-haller-vi-fast-vid-bekannelsen/>, 2013-10-25; Grundläggingsdokument för evangelisk-lutherska missionsstiftet i Finland, <www.lhpk.fi/wp-content/uploads/2013/03/Missionsstiftets-grundl%C3%A4ggningsdokument.pdf>, 2013-10-25; Provincessekreterarens rapport feb 2011, <www.missionsprovinsen.se/rapporter/219-provinssekreterarens-rapport-feb-2011>, 2013-10-25.
- 22 Mäktig högtid i Tromsø, <www.missionsprovinsen.se/artiklar/282-maektighoegtid-i-tromsoe>, 2013-10-25; Nytt stift i Norge, <www.missionsprovinsen.se/artiklar/353-nytt-stift-i-norge>, 2013-10-25.
- 23 Nordiskt biskopsmöte i Norge, <www.missionsprovinsen.se/images/stories/personer/KoF_41_13_Mpr.pdf>, 2013-10-25; Provincessekreterarens rapport – jan 2013, <www.missionsprovinsen.se/rapporter/336-provinssekreterarens-rapport-jan-2013>, 2013-10-25.
- 24 Biskop Matti fråntogs rätten att utöva prästämbetet, <www.missionsprovinsen.se/component/content/article/7-senaste/195-biskop-matti-frantogs-raetten-att-utoeva-praestaambetet>, 2013-10-25; Skärpt tonläge, <missionsprovinsen.se/blog/2013/05/21/skarpt-tonlage>, 2013-10-25; Mister presterettighetene, artikel i tidningen Dagen, 22 maj 2013, <www.dagen.no/2013/05/22/kristenliv/borre_knudsen/thor_henrik_with/det_evangelisk_lutherske_stift/133122>, 2013-10-25; Lutherstiftelsens biskop avstängd från prästämbetet, <hbl.fi/nyheter/2013-08-08/484406/lutherstiftelsens-biskop-avstangd-fran-prastambetet>, 2013-10-25.
- 25 Exempel på nätverk där Missionsprovinsen deltar är "Nätverk för evangelisk-luthersk kirkesamarbeid", <kirkenett.net/Kirkenettverk/index/index.html>, 2013-10-25; "Nordisk evangelisk-luthersk konferens" (NELK), <www.logosmappen.net/nelk/index.htm>, 2013-10-25; "Evangelisk luthersk nettverk" (ELN), <eln.nu/>, 2013-10-25.
- 26 International Lutherean Councils hemsida, <www.ilc-online.org>, 2013-10-25. ILC sammanträder var tredje år. Se Roland Gustafsson, Internationella kontakter – hösten 2012, <www.missionsprovinsen.se/rapporter/316-internationella-kontakter-hoesten-2012>, 2013-10-25; Roland Gustafsson, Besök i Kanada, <missionsprovinsen.se/blog/2012/09/13/besok-i-kanada> 2013-10-25.
- 27 Roland Gustafsson, Internationella kontakter, <www.missionsprovinsen.se/rapporter/236-internationella-kontakter>, 2013-10-25; Per-Anders Grunnan, "Levande lutherdom i Amerika USA-resa i lutherska och svenska fotspår", i Kyrka och Folk 2011:22, <missionsprovinsen.se/images/stories/verksamhet/KoF_22_2011_USA.pdf>, 2013-10-25. Missouri synoden har 2,3 miljoner döpta medlemmar enligt Synodens egen hemsida, se <lcms.org/about>, 2013-10-25.
- 28 Rune Imberg, "Från Stockholm 1911 till Göteborg 2005 via Kenya", i Beijer, Birgersson, Okkels (red.) 2010, s. 18-52; Göran Beijer, "Hur Missionsprovinsen har del av kyrkans biskopssuccession", i Beijer, Birgersson, Okkels (red.) 2010, s. 53-59.
- 29 Roland Gustafsson, Så vill jag realisera det uppdrag som blivit mig givet, <www.missionsprovinsen.se/tal-och-predikningar/162-sa-vill-jag-realisera-det-uppdrag-som-blivit-mig-givet>, 2013-10-25.
- 30 Det kritiska brevet från Mekane Jesuskyrkan till Svenska kyrkan finns att läsa på Svenska kyrkans hemsida, se följande länk: <svenskakyrkansmission.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=789217>, 2013-10-25. Ytterligare ett brev har inkommit från denna kyrka rörande samma ämne. Brevet är daterat 6 mars 2013. Se <missionsprovinsen.se/images/stories/frn_EEMCY_6_mars_2013.pdf>, 2013-10-25.
- 31 Brevet till Mekane Jesuskyrkan är daterat 6 juli 2011. Det kan läsas på Missionsprovinsens hemsida, se följande länk: <www.missionsprovinsen.se/images/stories/verksamhet/Letter_to_the_EECMY.pdf>, 2013-10-25.
- 32 Besök i Etiopien, <missionsprovinsen.se/rapporter/350-besok-i-etiopien>, 2013-10-25; Roland Gustafsson, Internationella kontakter, <missionsprovinsen.se/rapporter/359-internationella-kontakter>, 2013-10-25.
- 33 Bengt Birgersson, <www.missionsprovinsen.se/rapporter/286-provinssekreterarens-rapport-mars-2012>, 2013-10-25.
- 34 Bengt Birgersson, <www.missionsprovinsen.se/rapporter/286-provinssekreterarens-rapport-mars-2012>, 2013-10-25.
- 35 Biskopsbrev om äktenskapet, <www.missionsprovinsen.se/biskopsbrev>, 2013-10-25.
- 36 Arne Olsson, Uttalande ang. välsignelse av partnerskap, <www.missionsprovinsen.se/staellningstaganden/58-predikan-av-roland-gustafsson-den-20-okt-2007>, 2013-10-25.
- 37 Till man och kvinna skapade han dem, biskopsbrev 2009-03-27, <www.missionsprovinsen.se/staellningstaganden/116-biskopsbrev?format=pdf>, 2013-10-25, s. 3.
- 38 Till man och kvinna skapade han dem, biskopsbrev 2009-03-27, s. 6.

39 Göran Beijer, Vad är det som begravs?, <www.missionsprovinsen.se/artiklar/61-predikan-av-roland-gustafsson-den-20-okt-2007>, 2013-10-25.

40 Göran Beijer, Vad är det som begravs?

41 Grundläggingsdokument, 4. Kort historisk bakgrund till den aktuella situationen, 2013-10-25.

42 Birgersson, Bengt, Femtio år av olydnad, <www.missionsprovinsen.se/artiklar/30-predikan-av-roland-gustafsson-den-20-okt-2007>, 2013-10-25. Jfr även Sidenvall, Fredrik, "Forty Years of Female Pastors in Scandinavia", i Matthew C. Harrison & John T. Pless (red.) Women pastors? The ordination of women in biblical Lutheran perspective. A collection of essays (St. Louis, 2012) s. 217-230. Boken utkom första gången 2008. Sidenvalls artikel presenterades dock redan 2002.

43 Att det svenska kvinnoprästmotståndet nu presenteras på ett globalt plan via denna bok kan exempelvis ses i John T. Pless presentation vid International Lutheran Council Niagara Falls, Ontario, 2012. Se John T. Pless, What does this mean? Women's ordination and global luthera-

nism today, <www.ielp.pt/images/Presentation%203%20-%20Ordination%20of%20Women%20to%20the%20Pastoral%20Office.pdf>, 2013-10-25.

44 Sidenvall 2012, s. 228.

45 Sidenvall har också representerat nomineringsgruppen Frimodig Kyrka i kyrkomötet den senaste mandatperioden.

46 Fredrik Sidenvall, "Slutet", Kyrka och Folk 2013:43, <www.kyrkaochfolk.se/index.php/hem/ledare/767-slutet-ledare-nr-43-2013>, 2013-10-25.

47 Fredrik Sidenvall, "Slutet", Kyrka och Folk 2013:43, <www.kyrkaochfolk.se/index.php/hem/ledare/767-slutet-ledare-nr-43-2013>, 2013-10-25.

48 Flera exempel på detta sätt att konstruera en självbild som bygger på martyrskap kan ses i Nordbäck 2014.

49 Arne Cajdert (red.), Gratia dei: 1962-2012 : en jubileumsskrift (Skellefteå, 2012).

50 Johanneskoinonian vid Gratia Dei i Kristianstad, 2010-11-03, <www.missionsprovinsen.se/artiklar/191-johanneskoinonian-kristianstad>, 2013-10-25.

51 Vivi-Ann Grönqvist (red.) Gunnar Rosendal: En banbrytare för kyrklig förnyelse (Skellefteå, 2003).

52 Dag Sandahl, Förnyarna. Mer än en historia om arbetsgemenskapen Kyrklig förnyelse (Skellefteå, 2010); Maria Södling, "Låt man bli man och kvinna kvinna", i Feministisk bruksanvisning. Claudia Lindén & Ulrika Milles (red.) (Stockholm, 1995).

53 Missionsprovinsens i Sverige 10 årsjubileum, tal av Roland Gustafsson, <www.missionsprovinsen.se/images/stories/verksamhet/Missionsprovinsens_i_Sverige_10_rs-jubileum.pdf>, 2013-10-15.

54 Missionsprovinsen 10 år – en jubileumsartikel med prosten Per-Anders Grunnan, <www.missionsprovinsen.se/artiklar/375-missionsprovinsen-10-ar-enchubileumsartikel-med-prosten-per-anders-grunnan?format=pdf>, 2013-10-15.

55 Missionsprovinsens i Sverige 10 årsjubileum, tal av Roland Gustafsson, <www.missionsprovinsen.se/images/stories/verksamhet/Missionsprovinsens_i_Sverige_10_rs-jubileum.pdf>, 2013-10-15.

56 Missionsprovinsens i Sverige 10 årsjubileum, tal av Roland Gustafsson, <www.missionsprovinsen.se/images/stories/verksamhet/Missionsprovinsens_i_Sverige_10_rs-jubileum.pdf>, 2013-10-15.

SVENSK KYRKOTIDNING FINNS OCKSÅ PÅ FACEBOOK

Gå till [facebook.com/svenskkyrkotidning](https://www.facebook.com/svenskkyrkotidning)
och klicka "Gilla" för att få kontinuerlig
information och uppdateringar om Svenska
kyrkans viktigaste kritiska röst